

Ett och samma problem — men tre olika lösningar

Några synpunkter på danska, norska och svenska försäkringsterminologier

av **Tage Eriksson** och **Hans von Heijne**

I Norge, Sverige och Danmark har man på senare år — i nu nämnd ordning — funnit det angeläget att till tjänst för sina försäkringsanställda och andra intresserade publicera moderna försäkringsterminologier.

Forsikringsterminologi, ord og uttrykk i forsikring. Utgiven av Forsikringskolen, Oslo 1985. 54 sidor. Ny upplaga beräknas utkomma under 1995.

Försäkringstermer, definitioner, kommentarer, förkortningar. Utgiven av Svenska Försäkringsföreningen, Stockholm 1987. 175 sidor.

Dansk Forsikringsleksikon. Utgivet av Forsikringshøjskolens Forlag, København 1993. 213 sidor.

Det är publicerandet av den sistnämnda skriften som föranlett dessa reflexioner.

Inom loppet av åtta år har man alltså i tre närbesläktade länder med likartat försäkringsväsen givit ut böcker med i princip samma innehåll och samma syfte. Det är mot den bakgrunden intressant att kunna konstatera att man organiserat arbetet på olika sätt, haft varierande idéer om verkets omfång och typografiska utformning och även åstadkommit inbördes ganska olika produkter.

Skiljaktigheterna kommer i viss mån till synes redan i boktitlarna. Den norska "Forsikringsterminologi" och den svenska "Försäkringstermer" är just vad de utger sig för att vara, dvs. termlistor, i vilka man kort och koncist definierar de uppslagsord som efter sträng sällning befunnits värdiga att upptagas till behandling. Den danska, "Dansk Forsikringsleksikon", har en mera beskrivande, stundtals nästan berättande karaktär, vilket naturligt nog medfört längre texter under de enskilda uppslagsorden.

Arbetets organisation

Den norska skriften hade en ensam redaktör, Carl-Fredrik Kolderup, som sannolikt själv stod för formulerandet av definitionerna men därvid enligt förordet stödde sig på "mange fagekspertes".

Den svenska hade två redaktörer, Tage Eriksson och Hans von Heijne, som tillsammans formulerade och finslipade samtliga definitioner och därvid hade hjälp av elva i förordet namngivna experter på preciserade delområden.

Den danska boken slutligen har haft tre redaktörer, Svend Guldager-Nielsen, Lis Hasling och Mogens Kjær, som svarat för redigering och samordning. De har haft inte mindre än 54 i boken namngivna "medförfattare". Man får veta från vilka försäkringsbolag och organisationer författarna hämtats. Däremot anges tyvärr inte deras respektive expertom-

råden. Av förklarliga skäl har den mycket stora medarbetarskaran dels lett till att texten trots redaktörernas samordningssträvanden blivit mindre homogen än i de båda andra böckerna, dels till att den blivit mera mångordig.

Typografin

Alla tre böckerna har en läsvänlig, flerspaltig sättning. Den danska boken är trespaltig medan man i Norge och Sverige nöjt sig med två spalter.

I Norge och Sverige har man varit generös med utrymmet och presenterat varje uppslagsord på egen rad. I Danmark däremot har man låtit texten börja på samma rad som uppslagsordet. Alla tre böckerna har väl tilltagna blankrader mellan varje uppslagsord — en ”lyx” som var mindre vanlig i gamla tiders uppslagsverk, där man kunde låta uppslagsorden med sina texter följa direkt på varandra utan någon blankrad.

Norrmän och svenskar har markerat övergången från uppslagsord på en bokstav till nästa med den nya bokstaven i stor versal på egen rad. Danskarna däremot låter t.ex. det sista ordet på K direkt följas av det första på L utan någon som helst markering i form av ett versalt L eller några extra blankrader.

Norrmännen skriver hela uppslagsordet versalt, danskarna skriver endast ordets begynnelsebokstav med versal medan svenskarna följer principen att sätta uppslagsorden i den form i vilken de normalt kommer till synes i löpande text, dvs. med liten begynnelsebokstav.

En viktig detalj i alla uppslagsverk är hänvisningarna till andra uppslagsord i verket. Norrmännen använder här brödtextens stil även för hänvisningsorden. Danskarna skriver hänvisningsorden versalt, vilket ibland leder till ganska svårlästa ordsekvenser. Se t.ex. uppslagsordet ”EF-direktiv”. Svenskarna slutligen skriver hänvisningsorden kursivt

varjämte de i den löpande texten kursiverar samtliga ord som på annat ställe i boken figurerar som uppslagsord.

Förkortningar behandlas på två olika sätt. Danskar och norrmän fogar in dem på sin alfabetiska plats i den löpande texten medan svenskarna samlar alla förkortningar i en separat förteckning i slutet av boken, varvid dock vissa frekventa förkortningar även anges i texten.

Textinnehållet

Vi inskränker oss här till några spridda synpunkter på enskilda uppslagsord i det aktuella danska verket.

Indirekte försikring

Denna term har uppenbarligen olika betydelser i danskan och svenskan. I Dansk försikringsleksikon sägs den vara synonym med ”genförsikring”. I Sverige är den enbart synonym med ”mottagen återförsäkring”, dvs. ”affär som ett försäkringsbolag mottager från andra försäkringsbolag”.

Jfr uppslagsordet ”genförsikring” i det danska verket, där texten inleds med orden ”Også benämnt reassurance” och avslutas med orden ”Genförsikring benämnas ofta indirekte försikring.”

Franchise

Den danska texten lyder:

”Et søforsikringsudtryk, der betegner en særlig form for selvrisko. Det aftalte franchisebeløb fradrages i erstatning for skade på skib under kaskoforsikring og for skade på gods under transportforsikring.”

Den svenska texten är mera allmän och lyder:

”franchise (inom skadeförsäkring) självrisk för försäkringstagaren som gäller för varje skada som inte överstiger ett visst, i försäkringsavtalet angivet belopp, men som bortfaller om skadan överstiger detta belopp.”

Personförsikring

Bör inte detta uppslagsord utöver liv- och olycksfallsförsäkring också omfatta privat sjukförsäkring? Om nu den försäkringsformen förekommer i Danmark.

I texten avseende personförsikring anges att uttrycket "summaförsikring" benyttes synonymt hermed". Så är säkerligen fallet, men synonymin kan väl inte vara 100-procentig. I olycksfallsförsäkring — som ju är en form av personförsäkring — förekommer ju vissa slag av ersättningar (t.ex. för läke- och resekostnader), som inte hör hemma under summaförsäkring.

Ansvarsförsikring

Texten efter uppslagsordet inleds på följande sätt: "Ansvarsförsikring er en försikring mot det tab etc." Samma skrivsätt används för åtskilliga andra uppslagsord t.ex. "A-dagpenge". En utrymmesbesparande och mer lexikografisk inledning hade varit "Ansvarsförsikring, försikring mot det tab etc."

Brandförsikring

Texten har fått en relativt lång historisk inledning med angivande av de två äldsta danska försäkringsbolagen. Detta trots följande rader i förordet: "På et enkelt punkt har vi imidlertid været konsekvente. Vi har skåret alle selskabsnavne, alle personalia og alt historisk stof bort."

Brandårsager

Under detta uppslagsord liksom t.ex. under ett flertal föreningar innehåller texten olika sifferuppgifter som alla snabbt blir föråldrade.

Försikringsplikt

Här har ordet "tegne" använts i sin rätta betydelse: "En lovgivet pligt til at tegne försikring etc".

På en del andra håll, t.ex. under uppslagsordet "Forsikrede", har emellertid termen "tegne" använts även för försäkringsgivarens aktivitet i samband med försäkringsavtalets ingående, där det hellre borde ha stått "meddelat" försäkring eller något liknande. Samma dubbelbetydelse hos ordet "teckna" föreligger tyvärr också i det svenska försäkringspråket.

Co-assurance

Termen skrivs uppenbarligen i Danmark med bindestreck, jämför Reassurance.

Eventuel forsikring

"En livsförsikring, hvorfra der endnu icke er kommet ydelser til udbetaling. Det modsatte betegnes som en aktuel forsikring."

Att beteckna en i kraft varande försäkring som "eventuel" förefaller oss vara ett ganska ologiskt språkbruk. Men alla ska veta att även det svenska försäkringspråket innehåller många egendomliga och föga logiska termer. Se härom närmare i vår uppsats "Svensk försäkringsterminologi. En stunds botanisering i en nog så artrik flora." (NFT 2/1988).

Professionel ansvarsförsikring

Återigen en term som ter sig egendomlig med svenska ögon. Finns det några "uprofessionelle ansvarsförsikringer"? Såvitt vi kan se är det här fråga om den försäkringsform som på svenska heter ansvarsförsäkring mot förmögenhetsförlust.

Open cover

Enligt den danska definitionen är "open cover" det engelska uttrycket för "generalpolicy". Enligt den svenska terminologin är termen open cover synonym med termen "fakultativ/obligatorisk återförsäkring, dvs. återförsäkring av enskild risk, där varken cedenten eller återförsäkraren är på förhand bunden av

något avtal om att avge respektive acceptera risken i fråga”.

Sannolikt är båda definitionerna riktiga. Ingentdera redaktionen har alltså varit fullständig i sin definition av termen.

Pensions- og livsforsikring

En bokstavlig tolkning av denna i och för sig praktiska ordsammanställning skulle innebära att pensionsförsäkring inte har karaktären av livförsäkring.

Skadefrekvens

Under detta uppslagsord förekommer följande mening: ”Beregnes for en branche, delbranche eller mindre segment af forsikringer etc”. Översatt till svenska skulle meningen lyda: ”Beräknas för en verksamhetsgren, försäkringsgren eller mindre försäkringsform etc.”

Anledningen till denna olikhet mellan terminologierna är att vi i svenskan velat begränsa användningen av termen ”bransch” till att uteslutande avse försäkringsnäringen i dess helhet. Det är t.ex. inte särskilt lyckat att tala om både ”försäkringsbranschen” och ”bilförsäkringsbranschen”.

EF-direktiv

På ett flertal ställen i den danska skriften finns av naturliga skäl uppslagsord med anknytning till olika EF-direktiv, något som även påverkat terminologin. Detta gäller t.ex. uppslagsordet ”solvensmargen”. Motsvarande svenska term är ”konsolideringsgrad”.

Våra kunskaper i danska är alltför bristfälliga för att upptäcka tryckfelsnissens eventuella härjningar i spalterna. Så mycket kan dock konstateras att danskarna inte lyckats över-

träffa den norska bedriften — att åstadkomma ett tryckfel på den allra första raden i hela terminologin.

Avslutande synpunkter

Inom redaktionen för den svenska Nationalencyklopedin cirkulerar följande tänkvärda historia.

Barnbarnet ser med beundrande blickar på sin farfar som täljer på en fin trähäst och frågar: ”Farfar, hur gör Du egentligen?” Farfar svarar: ”Det är ingen konst. Jag täljer bara bort allt som inte är häst”.

Här aktuella ordboksredaktörer torde känna igen sig i den historien. Det verkligt svåra i terminologiskrivandet är att välja bort alla de termer som inte skall vara med respektive att begränsa textmängden under varje enskilt uppslagsord. Detta har samtliga redaktörer — från sina delvis skilda utgångspunkter — lyckats bra med.

Den danska terminologin är den första nordiska som också utkommer i elektronisk form — en självklarhet i våra dagar när snart sagt varenda försäkringstjänsteman har sin egen lilla statusdator på skrivbordet. Och en lika självklar uppgift för nästa upplaga av den svenska terminologin, som redan efter sju år börjar visa tecken på ålderdomssvaghet. Liksom givetvis för de okända redaktörerna för Finlands än så länge obefintliga första försäkringsterminologi.

Må det tillåtas oss att avslutningsvis återge den ”korta sammanfattning av hela den svenska termlistan” som — ”till tjänst för de läsare som har ont om tid” — återfinns på sidan 165 i den svenska boken. Vi har en mycket bestämd känsla av att den är minst lika tillämplig i våra tre nordiska grannländer som i Sverige.

AKTUELL LITTERATUR

Förlåt jag hörde inte Fackterminologisk tungvrickarvisa

Melodi: Kostervalsen
Text: Fic du Ficon

Assuransen är
för försäkringsmän kärt besvär.
Och den språkmystär
som vi ser som helt necessär
avsedd främst väl är
att förvirra båd' Påhl och Bror Pehr.
Vem begär att nån sig lär
denna vokabulär?

Svensk försäkringsterminologi
har nog vissa drag av term-mani.
Ordknappologi,
fackidioti,
språkligt frimureri.

Ord som lever mindre goda liv.
Fras som borde va' prohibitiv.
OBS — en asterisk.
Är den termen frisk
eller en avslagsrisk?

Generalpolis
med en självrisk som är franchise.
Perils of the seas
assureras med öppen polis.
Flytande karens
finns på landbacken — inkonsekvens!
Excedent ger aliment
åt en retrocedent.

FPG- och PRI-system
låter som ett svårfattligt poem.
Reciprocitet,
underdödlighet,
överkapacitet.

Koncession och antiselektion.
Vad betyder korttidsduration?
Språket högst sekret.
En blott allting vet —
vår tillsynsmyndighet.

I respitårstrapp
springer livräntetagare kapp.
Smygzillmerad risk
säljs nog sällan direkt över disk.
Utanför vår kust
står en konstruktiv totalförlust.
Biförpliktelsekulans
ges nog alltid nånstans.

Mellan-, mega-, topp- och livsfallrisk.
C- och D-risk — inte riktigt frisk.
Enskilt haveri
kan man råka i
med varje certeparti.

Hjälpta av de stora talens lag
klarar vi nog engångsskattbeslag.
Liv och stundom död
är vårt levebröd —
sällan försäkringsnöd.

Andra excedent
och så branschtariffsupplement.
ATP-procent.
Säg hur stavas kon(n)ossement?
Retrocessionär
bör sig akta för långsvansaffär.
Manko, kasko, bordereau
— assuransens bon mots.

Lättviktsmotorcykellåsrabatt,
premiesänkningshöjningssänkdebatt,
bruttovinstillägg,
dubbel mellanvägg —
tarvas väl fler belägg?

Fondgilla reservplaceringar,
minimala maximeringar,
premiepauschal —
vem kan va' normal
med sådant dagligt tal ???